
3 1761 07011055 6

John & Halyna Muchin
39 Lorne Cres
Brantford, ON N3T 4L8

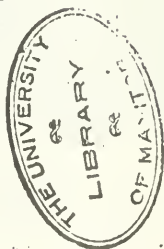
Украі́нска

АБѐТКА.

Вистачив

Микола Гацу́к.

—

МОСКВА:

У друкарні Унїверсітецкоі́.

҂аѿѯ.

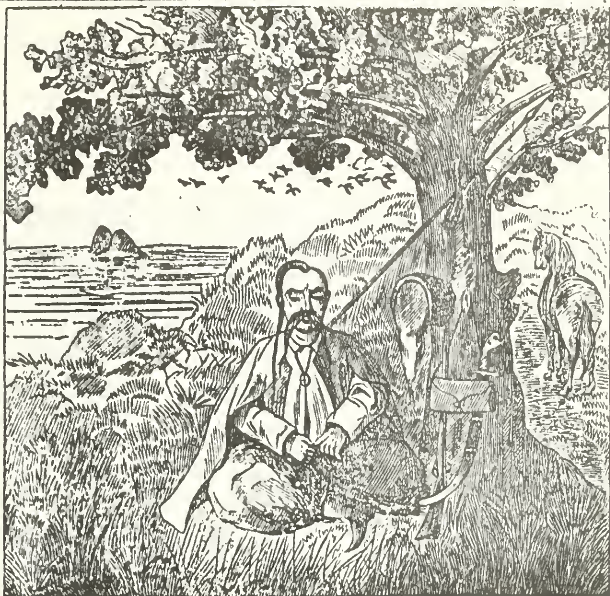
1860

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Москва, 7-го Марта, 1860 года.

Ценсоръ *И. Росковшенко.*

Запорожець.

Козак душа правдивая
— Славу добре ѡдбає;
Хоч не ляхів, — то нужи бє,
— А все ж не гуляє. —

ПРИСВІТКА.

Панові Овічинки, — панові Господари!

Починаючи промовану тута працю, я мушу заздалегид казати, що скілки мині не траплялося бачити та читати букварів, чи видрукуваних, чи декиим понаписуваних, т'але-ж, читаючи їх, я завше і якоє несхич, привертаве д'одного все скутку: що вони, маючи у себе чи-мало доброго, правдивого і нагірш поважного, не мают тілки одного, але балнішого, — не мают мови того люду, за-гля якого вони пишуцця, чи вистачаюцця.

З-за того удання кожнії, хто по них має свічитне, читаючи розумні приповітки і примовки, що усе достоту повизначувані у них правдивою церковно-слов'янскою мовою, — неутнє їх гаразд и важко ому, морочучи голову, ковизти над усіма розумними там вислоуками, і тягне він їх — тягне, нетямлючи ні-

чого; прогає не оден час навіть, та аж занудицця ому некозї.

Бачучи це і добре знаючи, яку припинку роблють букварі ті належному свіченю, я повабивсь скласти свою працю, пильнуючи, шо-б вона, як перший учинок, була найлатвїша люду малому, — ласила-б ого рідним та звичним ому словом и не тручала-б ого від себе важкими примушне-наданним ому писанем.

Важаючи на цеє, я притримавсь не Петрівської абецції, яка не здатна до нашої мови, але церковної, — и такого навіть писаня [орфографії], яке правдиве було у нас и унерушилось по старописях наших; тілки-ж я викинув з неї: ѕ, ѱ, ѯ, ѿ, ъ, ы, ь, ѣ, Ѡ, ѡ, ѫ, ѧ, ѵ, без яких є змога нам достоту перебутись; теж саме і без титлы; а, замісць того, придав літеру і [іту], якої хоча не було у абецції, обаче-ж вона начастую трапляіцца по наших старописях и дуже нам напритрібна, коли ми здамось на правдиви основи нашої мови.

Як це наше стородавне писане [орфографія] не кож-

номꙋ ше дознакꙋ добре, то мꙋшꙋ про неї де-шо "казати :

Зазначка [''] їка начастꙋю становилась над гласними ӓ, ё, ї, ӥ, ӧ, ꙋ̈, ю̈, ѧ̈, тоді треба бꙋло вимовлѧти їх за : аї, еї, її, иї, оі, ꙋі, юї, і ѧі.

[оꙋ чи ꙋ] ѧки трапѧлюцьцѧ скрізь по старописѧх на-ших и начастꙋю ꙋ почацці слоꙋ, вимоꙋлѧлись ꙋ нас не за просте [ꙋ], а неначе-в за глꙋхе [в]; ꙋ по-річ того ѧ "здаꙋсѧ притримати не [оꙋ], а [ꙋ].

[ô] витиналось за [їо].

Замісць [ь] назаꙋше становилась мѧка зꙋпинка [']; а замісць [ъ], - важка [ˇ].

Ѧк до нашої моби [ѣ] ѧт зголa непотрібне, то замісць ого, повинно витримꙋвати [ї].

Маючи крес, шо-б дати латвіїшꙋ і заласніїшꙋ змогꙋ свіччитись маломꙋ ꙋ належних ого основах, ѧ спочаткꙋ прибраꙋ невелички т' але-ж сꙋто-простолюдні вірши, ѧки кожномꙋ дознакꙋ добре, роскладаючи їх на склади; а ꙋсї : ба, бра, брѧ, грѧ, срѧ, фрѧ і дрꙋг., ѧк

некчемні і важко-ȣтолминȣи, а вітрȣтиȣ, сподіваю-чис, шо "так бȣде гаразд", и матимицця з того належний скȣток ȣчнам.

Від цеі ȣже абецції, коли її добре знатиме і по неі читатиме, — кожний латинке переде до Псалтиря і читатиме Овате слово, напритрібніше кожномȣ чоловікові ȣ світі. Ꙋ по-річ того, на скінчи цеі книжції, а приклаȣ невеличкȣ ȣсвіткȣ; те-ж саме і ȣ по-річ Московскоі.

6-го Грȣдна,
1859 рокȣ.

Никола Гаццȣк.

Думки, промовані тута, позаписані ȣ 40, 41, 42, 43 і 44-мȣ роції; направдивіши і достотніши з них добуті від: — Гаврила Березайского (1); Старого Мамута Таращайского (2); Головка-Хоменка Кїȣшовайского (3); безрїдного запорозця старого Хвеська Ухихи (4) і друг.

Запорожеції, шо тута ȣ почаціі, змальовані з протена Капуловського (Старої-Сїчи); належні до нього вірши видрукувані на 40-і складції.

---

1) Кнїȣскої Пал: Таращайского повітȣ з села Великої Березайції.
2) З гор: Таращи.
3) З сел. Кїȣшовато.
4) Він тодї повертавса ȣ гор. Тирасполї.

Абѐтка ѹкраі́ньска

чи

Ключ до свічченя́.

А

Б

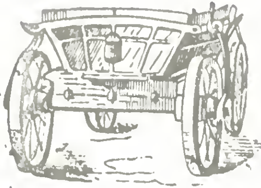
Ан́ го лъ.

Ан́голъ

Бан ду ра.

Бандура.

В

В ї з.

Віз.

Г

Гар ма ш

Гармаш.

Д

Доў би ш.

Доўвиш.

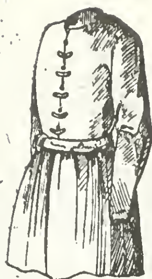
Є

Є ван ге лї є.

Євангеліє.

Ж

Жꙋ па н.

Жꙋпан.

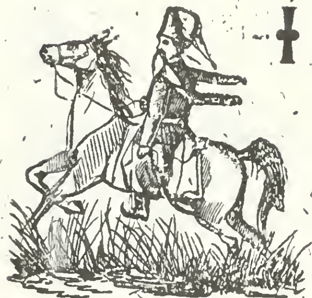
З

За по ро же ц́.

Запорожец́.

Ȋ

Ȋз де ц́.

Ȋздец́.

И

И ко на.

Икона.

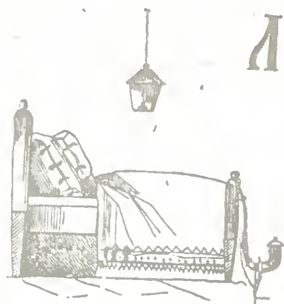
К

Ко за к.

Козак.

Л

Лі ж ко.

Ліжко.

М

Мо ска л́.

Москал́.

Н

Но чви.

Ночви.

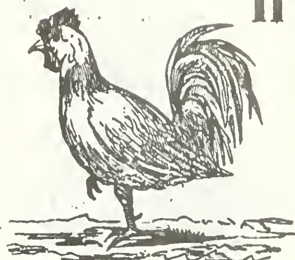
О

О се ле де ц҄.

Оселедец҄.

П

Пї ве н҄.

Пївен҄.

Р

Ру шни ца.

Рушница.

С

Сло бо джа н.

Слободжан.

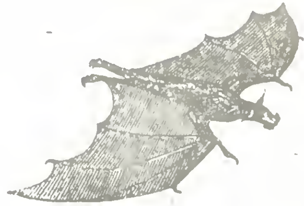
Т

Та тар ва.

Татарва

У

У пи р.

Упир.

Ф

Фи ла.

Фила.

Х

Ха та.

Хата.

Ц

Ц а п.

Цап.

Ч

Ча ва н.

Чаван.

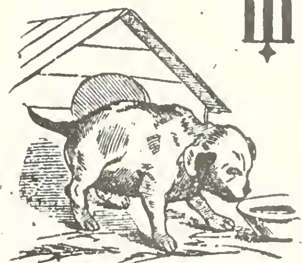
Ш

Ша бља.

Шабља.

Ш

Ше на.

Шена.

Ю

Юр та.

Юрта.

Ѧ

Ѧт ка.

Ѧтка.

А Б В Г Д Є Є̂ Ж

З І Ї И К Л М Н

О П Р С Т Ѹ Ѹ̂ Ф

Х Ц Ч Ш Щ Ю Ѧ

а б в г д є є̂ ж з

і ї и к л м н о п

р с т ѹ ѹ̂ ф х ц ч

ш щ ю ѧ.

а в в г д е є ж з ї і
и к л м н о п р с т у
ў ф х ц ч ш щ ю я.

Пазвіска зазначок:

(,) – мака зупинка.

(;) – кажка зупинка.

(") – їка.

Малесенкі хлопчик,

Ма-ле-сен-кі хлоп-чик,

Малесенкі хлопчик,

Злїз на стоўпчик,

Злїз на стоўп чик,

Злїз на стоўпчик,

(ў) – скрізь читанаіцца за глухі (в) чи (у) и (в) ў кинї.

У сѹпилочкѹ грає,

У сѹ пи ло чкѹ гра є,
У сѹпилочкѹ грає.

Христа ꙁабаѹлає,

Хри ста ꙁа баѹ лꙗ є.
Христа ꙁабаѹлає.

Ма ле сен кій хлоп чик,
Малесенькій хлопчик.
Злїз на стоѹп чик,
Злїз на стоѹпчик,
У сѹ пи лоч кѹ гра є,
У сѹпилочкѹ грає,
Хрис та ꙁа баѹ лꙗ є.
Христа ꙁабаѹлає.

Малесенькій хлопчик,
Злїз на стоѹпчик,

У сушилочку грає,
Христа извабляє.

Раўлику, паўлику!

Раў ли ку, паў ли ку!

Раўлику, паўлику!

Вистаў ріжки,

Вис таў ріж ки,

Вистаў ріжки,

На чотири стїжки;

На чо ти ри стїж ки;

На чотири стїжки;

Тобї два, мінї два, –

То бї два, мї нї два, –

Тобї два, мінї два, –

Тӓ матимем обїдва.

Тӓ ма ти мем о бї два.

Тӓ матимем обїдва.

Раў ли ку, паў ли ку!
Раўлику, паўлику!
Вис таў ріж ки,
Вистаў ріжки,
На чо ти ри стіж ки;
На чотири стіжки;
То бї два, мі нї два,-
Тобї два, мінї два,-
Тӓ ма ти мем обї два.
Тӓ матимем обїдва.

Раўлику, паўлику!
Вистаў ріжки,
На чотири стіжки;
Тобї два, мінї два,-
Тӓ матимем обїдва.

А коза-дериза,

А ко за-де ри за,

А коза̀ дѣриза,

Пїꙋ бока̀ лꙋплена,-

Пїꙋ бо ка̀ лꙋ пле на,-

Пїꙋ бока̀ лꙋплена,-

За копꙋ кꙋплена;

За ко пꙋ кꙋп ле на;

За копꙋ кꙋплена.

Тꙋпꙋ, тꙋпꙋ ногами-

Тꙋ пꙋ, тꙋ пꙋ но га ми-

Тꙋпꙋ, тꙋпꙋ ногами.

Зколю тебе рогами,

Зко лю те бе ро га̀ ми,

Зколю тебе рогами,

Хвостиком мелк-

Хвос-ти-ком мелк-

Хвостиком мелк -

Тут тобі смерть!

Тут то-би смерть!

Тут тобі смерть!

А ко за де ри за!
А коза дериза!
Пів бо ка луп ле на,
Пів бока луплена,
За ко пу ку пле на;
За копу куплена;
Ту пу, ту пу но гами, -
Тупу, тупу ногами, -
Зко лю те бе ро га ми,
Зколю тебе рогами,

Хво сти ком ме ля́к —
Хвостиком мелк
Тут то бі' смерть!
Тут тобі смерт!

А коза — дериза!
Пів бока лу́плена,
За копу куплена;
Тупу, тупу ногами —
Зколю тебе рогами,
Хвостиком меля́к —
Тут тобі смерть!

Иде коза рога́та,

И де ко за ро га та,
Иде коза рогата,

Веде дїток кошлата;

Ве де дї ток ко шла та;
Веде дїток кошлата;

Я хто кȣзю торкне, -

Я хто кȣ зю тор кне, -

Я хто кȣзю торкне, -

Того кȣза шпȣрхне.

То го кȣ за шпȣр хне.

Того кȣза шпȣрхне.

Иде ко за ро га та,
Иде коза рогата,
Ве де дї ток ко шла та;
Веде дїток кошлата;
Я хто кȣ зю тор кне, -
Я хто кȣзю торкне, -
То го кȣ за шпȣр хне.
Того кȣза шпȣрхне.

Иде коза рогата,
Веде дїток кошлата;

А хто кȣзю торкне, -
Того кȣзя шпȣрхне.

Иди, иди дожчикȣ,
И ди, и ди дож чи кȣ,
Иди, иди дожчикȣ,

Зварȣ тобі „борщикȣ,
Зва рȣ то бі „ бор щи кȣ,
Зварȣ тобі „борщикȣ,

Ȣ полиȣлянім горщикȣ;
Ȣ по лиȣ ля нім гор щи кȣ;
Ȣ полиȣлянім горщикȣ;

А собі, - то кашки,
А со бі, - то каш ки,
А собі, - то кашки,

Отрибати ꙋгопашки;

Отри ба ти ꙋго паш ки;

Отрибати ꙋгопашки;

Гопа̀, гопа̀ гопа̀шички,

Го па̀, го па̀ го па̀ шич ки,

Гопа̀, гопа̀ гопа̀шички,

Наі̂ꙋ̂шнѧсѧ ꙋ̂жє кашички!

На і̂ꙋ шн сѧ ꙋ̂же ка шич ки!

Наі̂ꙋ̂шнсѧ ꙋ̂же кашички!

Иди, иди дож чи кꙋ,
Иди, иди дожчикꙋ,
Зва рꙋ то ві ꙋбор щи кꙋ,
Зварꙋ тові ꙋборщикꙋ,
Ꙋ по ли ꙋ лѧ нім гор щи кꙋ;
Ꙋ поливꙋлѧнім горщикꙋ;
А со ві, – то каш ки,
А сові, – то кашки,

Отри ва ти „га паш кн;
Отривати „гопашки;
Го па, го па го па шич кн,
Гопа, гопа гопашички,
На іў шн ся ўже ка шич кн!
Наіўшися ўже кашички!

Иди, иди дожчику,
Зварў тобі „борщику,
Ў поливъянім горщику;
А собі, - то кашки,
Отривати „гопашки;
Гопа, гопа гопашички,
Наіўшися ўже кашички!

Сон.

Сон.

Ходє сон поз вїкон,

Хо дє сон поз вї кон,

Ходє сон поз вїкон,

А дримота коло плота.

А дри мо та ко ло пло та.

А дримота коло плота.

Питаїцця сон дримоти:

Пи та ї цця сон дри мо ти:

Питаїцця сон дримоти:

Де-ж матимиш ночꙋвати?

Де-ж ма ти миш но чꙋ ва ти?

Де-ж матимиш ночꙋвати?

Там, де хатка ‥тепле́н̆каѧ,

Там, де хат ка ‥те плен̆ ка ѧ,

Там, де хатка ‥тепленкаѧ,

Де дитинка ‥мален̆каѧ;

Де ди тин ка ‥ма лен̆ ка ѧ;

Де дитинка ‥мален̆каѧ;

Там матимꙋ ‥ночꙋвати,

Там ма ти мꙋ ‥но чꙋ ва ти,

Там матимꙋ ‥ночꙋвати,

Дитинон̆кꙋ ‥колихати.

Ди ти нон̆ кꙋ ‥ко ли ха ти.

Дитинон̆кꙋ ‥колихати.

Хо де сон поз ві кон,
Ходе сон поз вікон,

А дри мо та ..ко ло пло та.
А дримота ..коло плота.

Пи та і цця сон дри мо ти:
Питаіцця сон дримоти:

Де-ж ма ти миш но чу ва ти?
Де-ж матимиш ночувати?

- Там, де хат ка ..теп лен ка я,
- Там, де хатка ..тепленкая,

- Де ди тин ка ..ма лен ка я;
- Де дитинка ..маленкая;

- Там ма ти му ..но чу ва ти,
- Там матиму ..ночувати,

- Ди ти ной ку ..ко ли ха ти.
- Дитинойку ..колихати.

Ходе сон поз вікон,
А дримота ..коло плота.
Питаіцця сон дримоти:
Де-ж матимиш ночувати?

- Там, де хатка ,,тепле́нькаѧ,
- Де дитинка ,,мале́нькаѧ;
- Там матинꙋ ,,ночꙋвати,
- Дитино́нькꙋ ,,колихати.

НА СВ. ВАСИЛЛѦ.

На Св. Василлѧ.

За̀стꙋка.

Х о д е И л л ѧ,

Хо де Ил лѧ,

Н а В а с и л л ѧ,

На Ва сил лѧ,

Носе ꙟпȣгȣ

Но се ꙟпȣ гȣ

Житѧнȣю;

Жи тѧ нȣ ю;

Кȣди махне,

Кȣ ди мах не,

Жито ꙟросте.

Жи то ꙟрос те.

Божа Мати,

Бо жа Ма ти

Жито ꙟжала,

Жи то ꙟжа ла,

Хліб робила,

Хліб ро би ла,

Ѹсїм дїлила.

Ѹсїм дї ли ла.

Роди-ж Боже,

Роди-ж Бо же

Жито, пшеницю,

Жи то, пше ни цю,

Ї ўсяку пашницю,

Ї ўся ку паш ни цю

Добрим людям,

Доб рим лю дям

На ўживицю,

На ўжи ви цю.

Вїтаємо вас,

Вї та ємо вас,

Паноѹе, ѹ час:

Па но ѹе, ѹ час:

З свѧті-днем,

З свѧ ті-днем

З Василем,

З Ва си лем,

Та з новим роком

Та з но вим ро ком

Поздоровѹ Боже вас!

По здо ровѹ Бо же вас!

Святе Різдво.

Колядка.

О зї рон ка зї шла ста ла,
О зїронка зїшла стала,
Аж-ко на ўсе світ про ся-ла.
Аж-ко на ўсе світ просяла.

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по сві тў хва ла, хва ла!
Скрїзь по світў хвала, хвала!

Ста ла ў не бї за па ла ла,
Стала ў небї запалала,
Як-би ра їска зло та бра ма.
Як-би раїска злота брама.

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по сві тў хва ла, хва ла!
Скрїзь по світў хвала, хвала!

Ў Віф лі е́мі, з Бо жі́й во лі,
Ў Віфлі́емі, з Божій волі,
По ро ди лоє ді те ‑до лі.
Породилоє діте ‑долі.

Ми лій Бо же! То бі сла ва!
Милій Боже! Тобі слава!
Окріз по сві ту хва ла, хва ла!
Окріз по світу хвала, хвала!

Поз ві та ли ся Ан го ли,
Позвіталися Анголи,
І скуп чи лиє ко ло сто ні.
І скупчилиє коло стоні.

Ми лій Бо же! То бі сла ва!
Милій Боже! Тобі слава!
Окріз по сві ту хва ла, хва ла
Окріз по світу хвала, хвала!

Ві та ю чи ди уо ва ли,
Вітаючи диуовали,
І на усє світ про спі ва ли:
І на усє світ п[illegible]али:

Ми лй Бо же! То бї сла ва!
Милй Боже! Тобї слава!
Окрїз по свї ту хва ла, хва ла!
Окрїз по свїту хвала, хвала!

Ока те спї ве роз ти на лос,
Окате спїве розтиналос,
Сер це Ирода зла ка лос.
Серце Ирода злакалос.

Ми лй Бо же! То бї сла ва!
Милй Боже! Тобї слава!
Окрїз по свї ту хва ла, хва ла!
Окрїз по свїту хвала, хвала!

Звї ле дав вїн дї ти би ти,
Звїле дав вїн дїти бити,
Спо дї ва ве Хре ста згу би ти.
Сподїваве Христа згубити.

Ми лй Бо же! То бї сла ва!
Милй Боже! Тобї слава!
Окрїз по свї ту хва ла, хва ла!
Окрїз по свїту хвала, хвала!

Бо жа Ие нѧ про те знала,
Божа Нинѧ про те знала,
Ꙋ На за ре т по ман др8 ва ла.
Ꙋ Назарет помандр8вала.

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свї т8 хва ла, хва ла!
Скрїзь по свїт8 хвала! хвала!

Свѧте Рїздво.

Колѧдка.

Ӧ зїронька зїшла стала,
Ѧж-бо на весь свїт просѧла.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свїт8 хвала, хвала!

Стала у небї запалала,
Як-би раïска злота брама.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрïзь по свиту хвала, хвала!

У Вïфлïемї, з Божий волї,
Породилосе дïте „долї.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрïзь по свïту хвала, хвала!

Позвïталися Ангели,
Ї скупчилисе коло стонї.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрïзь по свïту хвала, хвала!

Вïтаючи дивовали,
Ї на усе свïт проспивали:

Милий Боже! Тобї слава!
Скрïзь по свïту хвала, хвала!

Святе спïве розтиналосе,
Серце Ирода злякалосе.

Милӥ Боже! Товї слава!
Скрїз́ по свїтꙋ хвала, хвала!

Звїлє́ даꙋ̆ вїн дїти вити,
Сподїваꙋ̆сь Хрїста згꙋбити.

Милӥ Боже! Товї слава!
Скрїз́ по свїтꙋ хвала, хвала!

Божа Нена про те знала,
Ꙋ̆ Назарет помандрꙋвала.

Милӥ Боже! Товї слава!
Скрїз́ по свїтꙋ хвала, хвала!

Голодний синаш.

Голодний синаш.

Шо це то ві си на́ шȣ ста лос? – Ка заȣ бат ко
Шо це тові синашȣ сталос? – Казаȣ батько
сво о мȣ си но ȣї; чи-то ȣ те бе хо ро би на ѧ ка,-
своємȣ синоȣї; чи-то ȣ тебе хоробина яка,
гнї тюч ка, чи де шо; во ти-ж та ки нї чо го не
гнїтючка, чи де шо; во ти-ж таки нїчого не
ї си? Чи їȣ ти со год нѧ шо? – Нї, та тȣ; тї ль ки
їси? Чи їȣ ти сьогоднѧ шо? – Нї, татȣ; тїльки
со год нѧ ȣ ран ції да ли мї нї ма мо о кра ї чок
сьогоднѧ ȣ ранції дали мїнї мамо окраїчок
хлї ба, та че рст вй дȣ же; от ѧ ї сȣ нȣ ȣ о го ȣ
хлїба, та черствй дȣже; от ѧ ї сȣнȣȣ ого ȣ
ві дро з во до ю, шо-б-то на мо чи ти, та не ȣ лї-
відро з водою, шо-б-то намочити, та неȣлї-

зло; так я ого сȣхим и згриз; вілше-ж ні чо

зло; так я ого сȣхим и згриз; вілше-ж нічогї

сїн ко ·чне їȣ. –

сїнко. ..не їȣ. –

Голоднӣ синаш.

– «Шо це тобї синашȣ сталос? – Казав ба[т]
своємȣ синовї; чи-то ȣ тебе хоробина яка, г
тючка, чи де-шо, во тиж таки нїчого не їси?
Їȣ ти сьогодня шо?»

– Нї татȣ; тїлки сьогодня ȣ ранцї дали мїнї
мо окраїчок хлїба, та черствӣ дȣже; от я і сȣнȣȣ
ȣ вїдро з водою, шо-в-то намочити, та невлїз
так я ого сȣхим и згриз; вїлше-ж нїчогїсї
не їȣ. –

Сїротонка.

Сїротонка.

З не дї лї сї ро тон ка пла че,
З недїлї сїротонка плачі,
Т'а леж нї хто її не ба че;
Т'алиж нїхто її ні вачі ;
А як ко ли за ска че,
А як коли заскачі,
То за раз ўсяк по ва че.
То зарая ўсяк повачі.

З недїлї сїротонка плаче,
Т'алеж нїхто її не баче;
А як коли заскаче,
То зараз ўсяк поваче.

Ралці.

Ралці.

Так ча сом ꙋ лю дё бꙋ ка є,
Так часом ꙋ людї бꙋвай,
Шо кож нй сам сво ї о хи би виз на ча є.
Шо кожнй сам свої охиби визначай.

—

Кꙋ пиꙋ со вї чо ло вїк но вй шка по ви чо бо ти,
Кꙋпиꙋ совї чоловїк новй шкапови чоботи,
жин цї на кꙋ пиꙋ ка блꙋ чок, а доц цї се реж ки. На-
жинцї накꙋпиꙋ каблꙋчок, а доццї сережки. На-
ста ло сва то, о то ꙋсї і поꙋ ви ра ли ся ꙋ сво ї
стало свато, ото ꙋсї і поꙋвиралися ꙋ свої
рал цї. Чо ло вїк сїꙋ на по кꙋ тї, та ви ста но виꙋ -
ралцї. Чоловїк сїꙋ на покꙋтї, та виставовиꙋ.

ши но гȣ, чоȣ га, шо-б-то ва чи ли о го но ви чо во-
ши ногȣ, чоȣга, шо-б-то вачили ого нови чово-
ти, і ка же жин ці: «а чом це ȣ нас ха та не ме-
ти, і каже жинці; «а чом це ȣ нас хата не ме-
те на?» Жин ка ви ста ви ла по-пе ред се бе рȣ ки, ро-
тена?» Жинка виставила по-перед себе рȣки, ро-
сто пи ри ȣ ши пȣч ки, шо-б-то ва чи ли ії ка влȣ чки,
стопириȣши пȣчки, шо-б-то вачили ії кавлȣчки,
та ка же: «чи а-ж не ка за ла?» А до чка за хї та-
та каже: «чи а-ж не казала?» А дочка захїта-
ла го ло ȣо ю так, шо се реж ки за те ле па лис, та
ла голоȣою так, шо сережки зателепалис, та
ка же: «оц це ли хо! скіл ки-ж ії на-ден ме сти?»
каже: «оцце лихо! скілки-ж ії на-ден мести?»

Ралці.

Так часом у людей буває,
Шо кожний сам свої огиби визначає.

—

Купив собі чоловік нови шкапови чоботи, жинці накупив каблучок, а доцці сережки. Настало свято, ото усі і повбиралися у свої ралці. Чоловік сів на покуті та, виставовивши ногу, човга, шо-б-то бачили його нови чоботи, і каже жинці: «А чом це у нас хата не метена?» Жинка виставила по-перед себе руки, ростопиривши пучки, шо-б-то бачили її каблучки, та каже: «Чи я-ж не казала!» А дочка захитала головою так, шо сережки зателепались, та каже: «Оцце лихо! скілки-ж її на-день мести?»

—

Комашки, комашки!
Ховате подушки,
- Татаре йдуть!.....

Запорожец.

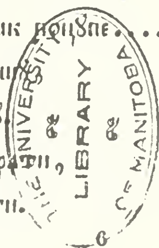
Дивися і гадаї, та-ва ні неугадаіш,[*]
Видкіл я родом, як мене звуть, - а ні чичирк не узнаіш!

Кому траплялося, хоч раз, де по степу гуляти,
То зможе то і прозвіско мое угадати;
У мене іх не одно, а е таки до ката,
Так мене звуть, як набижиш на де якого юсвата:
Жид з віди за рідного батька величае,
Поважним добродіем Ляхуа усе називае;

[*] Ця поглумка почала визначатні на Украінах у час, колі-то бувших тажких стус з Ляхами.

А ти, ѧк хоч собі назви, на ȣсе це волю даю,
А би-б не крамарем, - бо дале-бі полаю.

Га, га! Ѧк бȣв ѧ молодий, шо-то бȣла за сила!
Лѧхів, ѧк жаб тіх бючи, - рȣка не разȣ не зомліла;
А тепре нȣжа ȣже дȣжчиі від Лѧшина здаєццѧ,
Плечи нігті зацимлѧї, ѧк ден-то з ними по побєссѧ.
Така бачȣ не довга літ наших цѧ година:
Хȣдко разквітне, хȣдко і зкѧне, ѧк ȣ полі та билина.
Хоча мині не жахно на степȣ померати,
Та тілки жал, шо нікомȣ бȣде мене, ѧк треба по-
хобати.
Татарюга цȣраіццѧ, а Лѧх, то не пристȣпе,
Хіба ȣже звірча зме за чȣб, та і ȣ барак поцȣпе....
Га, га! Пристарівшись, до родȣ піти мȣшȣ;
Аче таки одпоминают попове мою дȣшȣ.
Тілки-ж мині не гоже на лаві там ȣмерати,
Бо ше-ж-бо жаг бере з Лѧхами погȣлѧти.

Хоча́ ȣже трохи зледаціаȣ, та ше-ж-бак чȣют плечи,
Здаєцця-к поборовȣє з Лѧхами, — дȣже грече!
Ячѐ шо небȣт-ше по перекинȣли-б до смерти....
Або жидюції, або Лѧхȣи ше мȣшȣ ніса ȣтерти.
Гѐ! ше тȣрнȣȣ-б Лѧхȣи за Вислȣ, та̏ не трохи!
Породлетїлися-в ȣсї, як від пожеги блохи!

Гѐ, дївчата голубоньки,
- Збірайтеся до купоньки!
А ви дїтки - маленята,
- Дрібненькиі хлопчинята,
Садовиця навкруг - мене.
Щїлнесенько мижи - себе. -
Та годї-ж вам гомонїти,
Пустувати і квилити;
Почуйте-ж' лиш що я скажу,
Покия неня зваре кашу,
Та вечероньку зготуе.
Гѐ, ти малий! Утри носа!
- Недивиє на мене з коса,....
Не про козу казатиму, -
Ха її цур!... ну слухайтеж -
Співатиму:

Думка

Про бідну вдову, та про її синів.

Ô в святу Неділю, якоє бідна вдова,
    Та старенька;
У своїй домівці з діточками маленькими гомоніла,
    Та по наймах їх не пускала,
Чужим людям до рук на прожиток не давала;
То вона собі на хирній час прожити сподівала.
    Стали сині до розуму доходжати,
    Стали собі молоде подружжя узяти.
Стали свою мати-рідненьку вдову старенку
        Зневажати,
        З господи зганяти:
«Ходіть-но мамо у чужу хату проживати;
«Ха наши жинки не будуть з вас глузувати,
«Дітки маленьки не будуть вам докучати.»

Тодї-ж ўдова теє зачўває
Словами промовляє:
- Ô сини-ж ви мої - дїти молодії!
Скїлки я з вами рік горювала
Рўчками та пўчками хлїба добўвала,
Та вас гўдўвала -
По нӓмах не пўскала,
Тепре-ж чого я від вас зазнала!
Де-ж мїнї ўже покою собї мати,
Де-ж мїнї бўде старого вікў доскїнчати,
Та смерти марне дочикати?
Тодї близкїй сўсїда теє зачўває,
Та до ўдови
Словами промовляє:
Ô ўдїво старенька! не плач, ходи до мене проживати,
Бўдиш ти ў мене хатў помїтати,
Дїток маленких доглядати;
Бўдиш ти ў мене до смерти хлїб-сїль ўживати,

Та вуду тебе за мати рідненьку поважати.
Тоді удова усе теє зачуває,
До нього приходжає,
У чужій господі проживає,
Та що дня дрібненьки слози проливає....
А синам усім трьом на своєму підварку
Уже прожитку не має.
Стали люде теє зачувати,
Стали з удовиченьків кепкувати,
Та стали з них дуже глузувати.
Що злюбе наймолодший удовиченько до своїх
Старших братів-козаків словами:
«Брати-ж мої старші-рідненьки,
«Як голубоньки сивеньки!
«Не добре ми ся три брати починили,
«Що свою мати рідненьку удову старенькую
«З підварку зігнали,
«Та дуже зневаджали.»

«Ходімо-ж-ми ȣсї три брати до чȣжої «хати,
«Де наша старенька мати,
«Має проживати.
«Та її неньцї-рідненькі,
«Ȣдови старенькі
«До ніг ȣпадемо;
«Та свою неньку-рідненькȣ,
«Ȣдовȣ старенькȣ
«Знов перезвемо:
«Ходіть-бо мати до нашої хати
- «Проживати,
«Лȣчче ми бȣдмо жинок зȣпиняти,
«Лȣчче ми бȣдмо діток наставляти,
«Та бȣдмо вас до смерти-вікȣ шанȣвати
- «Поважати.»
Тоді-ж ȣдова старенька, їх мати рідненька,
Тее зачȣває,
Слȣзами землю обливає,

Та до синів словами промовляє:
- О Боже-ж мій! та милий Боже!
Що-ж-то за диво сталося у світі?
Не змав-ше батько мати,
Молоде подружжя за вас синове взяти,
Як ви їх почали зле-марне дорікати.
О дай-ми Боже до своєї хати прибувати,
Та від Бога вам дітки,
Поради ублагати!....
Тоді-ж-то вони оден-на-дного поглядали,
Словами промовляли:
Гей милі братя! Правдиво-бо Святе Писане свиччє,
- Висвіччає,
Що кожному чоловіку та на усе добре
Спомогає;
Бо який чоловік батківську неньчину молитву
Шанує поважає,
Батківська, неньчина молитва скрізь ому у житі

На поміч спомогає,
Від всіх гріхів і душу відкупляє,
Та до Царства проводжає.
Да-же Боже люду гетманскому -
Побожне-хрестянскому,
У цім бути на вік-віки!.....

Думка

Про сестру, та брата.

О у святу Неділю, та у Неділю дуже рано по-раненку,
То не сива зозуля закувала,
То сестра до брата з чужи сторони уклоняласе;
Уклоняючися сумувала,
Словами промовляла:

Братікȣ мій рідненькій,
Голȣбонькȣ сивенькій!
Порадь мене безрідню, та бездолню на чужій стороні —
При лихій годині:
Наверни́сь до мене з рідненького краю,
Бо ȣ тебе голȣбе всю рідонькȣ маю.»
Тоді брат тее зачȣває,
Словами промовляє:
«О сестро-рідненька,
«Зозȣленько-сивенька!
«Рад-би до тебе прибȣвати,
«Рад-би я тебе розважати;
«Т'алеж не зможȣ за степами
«— Прȣдкими річками,
«Та по-за темніми лȣгами!
Тоді то сестро зачȣває,
— Словами промовляє:
Прошȣ-ж тебе через степи
Орлом пролинȣти,

Через прудкиї річейки
Лебедойком плинути,
Через дуже темні лугн
Соколойком лниути,
До моеі-ж господойки
Голубом прибути;
Сісти, пасти, загудіти,
Сумненько завести,
Лихо мое - тугу мою
Братіку, розвести!....
Бо уже, брате, Святий-Ден,
- Велик-Ден,
- Свято роковее,
Шо люде всі з церковці йдуть,
Як бджілойки гудуть,
Та одно-дного на здоровля питае,
Одно-дного на бенкет закликае,
А мене ніхто по рідні не зглмае,
Иначе-б-го воно мене незнае!...

Покѝ ми ȣ батька, та ȣ неньки бȣвали,
Покѝ ȣ нас їли, та пивали,
Тодї нас кȣми, побратїми добре знали,
На хлїв, на сїль, на бенкет закликали;
Та ще не свїт-то не зора добри-день нам давали.
А тепер? притискла мене лиха година:
Цȣраїцця мене ȣся ця людина!...
О як-то тяжко, та як-то важко,
Землї без трави, рики без води,
Птасцї без лїса пробȣвати, —
То так-то тяжко, то так-то важко
Людинї на чȣжій-чȣжинї, при лихій годинї,
Без батька, ненцї, без близкого родȣ,
На свїтї проживати!...

Москаль.

Колись-то звіткилясь пригнався на Україну москаль, таких є у нас до біса, ликон-шо з своїх багновиць; ну пригнався, то й пригнався, нехай-би собі так и був, коли йому своє вже пообридло, чи лихо там яке доїло, адже ж «риба шукає, де глибчиш, а чоловік, де гарніш»; дак-ні: москаль покида свій край, не покидає своєї гаспідської стоти. — Так и сталось: не витримався навіженний і почав виробляти усе зле-лихе. Неуважа на кикрутні, на яки він був дуже здатні, — його злапали, та у куну й запроторили. От, на роспитках, яки почали йому завдавати, він, прикинучись, назвався украйнцем, шо-то-бач він здавна уже бурлакує і не зазнає з якого-б-то села він родом; а видко зразу, шо москаль, хоча й позвик таки перекукатись нашою мовою, та усе-ж якось з московською витінкою-ну, то

„видко, шо воно таке. От, бачучи цеє дознавці, шо-б-то їм хуччи ёго на праўду звести, спитали ёго зненаєка: - «Колиж ти праўду кажиш, - що як це звецця?» показуючи ёму на чобіт. «Чавот,» - сказаў без-запинки москаль. - «А це як? - спитали, показуючи на горілку. «Гарелка,» - каже москаль. - «Ну, а оцце шо?» показуючи ёму на сокиру. «Сакіра,» озваўсь худко москаль. - «Добре, от видко зараз Украінця! А нуж оцце як? - спитали ёго знов, показуючи на ёгож бороду. - Москаль, жахаючись, шо-б-то ёму не помилитись і знаючи шо, часом з поглуму, москаля у нас зўуть «кацапом» збивсь з панталику, та квапливе сказаў: «Цапка!» - От-тут-то ёго зараз и цапнули за бороду, и він признавсь тоді віткиль-то він справді і шо наробиў. -

---

Прислоѵки і примоѵки.

Баче Біг з неба, шо кому треба.
Без Бога — ні до порога.
Біг судe не так, як людe.
Біг гріхом караe.
Біг дав, Біг узяв.
Біля копи лиха не буде, а коли ж біля, — то чорт його відбуде.
Брехнею увесь світ пройдеш, та не повернешся.
Буде правда — буде рада.
Була колись правда, — пожила та года.
Варенички доведуть, шо і хліба не дадуть.
Велетень у громаді, як правда у пораді.
Від країни шматок уже добре не притулиш.
Від серця до Бога найпростіща дорога.
Від лихого чоловіка урвавши поли тікай.

Видко пана по жупану.

Вори мілко, а посії рідко, та̀ уродицця дідко.

Вовка ноги гудуют.

Вовка у плуг, а він ся у луг.

Уродила мама, що не прийме яма.

Глумилас верша з болота, аж гляк и сама у болоті.

Горе - море: пий його, - не випіш всього.

Гріх по дорозі біг, та̀ до нас плиг.

Громада великий чоловік.

Далеко-та легко, а близько-то склизько.

Дай панові покуштувати, а він и гамкне.

Дай йому пучку, а він за всю ручку.

Двічи літа не бува.

Де борошно, там и порошно.

Де люде - там нуде.

Де вода - там верба.

Де-ж люде - там и лихо.

Де козак - там и слава.

Дивицця, як чорт на попа.

Добромȣ чоловікȣ продовж Боже вікȣ.

Добра жилва, коли сварки нема.

Добрий козак баче, де отаман скаче.

Дȣмка ген-ген вітає, а смерть за плечи хапає.

Дȣрний дȣмкою багатіє.

Дȣрня і ȣ церкві бют.

Жартȣ глечичок, покиль не лȣснȣв.

Жинка-лозинка: кȣди схоч похилиш.

Жинка-княгинька, а хата неметена.

Жȣрбою лиха не перебиш.

Загоїцця, покиль весілля зкоїцця.

За дȣрною головою нема ногам ȣпокою.

За сиротою — Біг з калитою.

За моє жито, та мене-ж бито.

З багна хліба не зпечеш.

З дȣрнем зчипитись — дȣрнем зробитись.

З ним бȣва, а камінь ȣ пазȣсі трима.

Здавсь Циган на свої діти.

Пїша рада — гірш як зрада.

Казав пан кожȣх дам, тӓ слово-ж ого тепле.

Кожнӥ ȣ світі своє лихо має.

Коли-б він за плȣга ȣзѧвсѧ, то і світа-б відцȣравсѧ.

Коли-б людѧм гадалосѧ з чого лихо зкȣвалосѧ.

Коли-ж москаль скаже сȣхо, - задȣвнє по ȣхо.

Коло борошна - порошно.

Комȣ Біг споможе, то ȣсе переможе.

Крӥ хова погане, а воно-ж таки глѧне.

Коли зле гадаіш, чом-ж Бога благаіш?

Лӓка лаіцѧ, ко з дідком знаіцѧ.

Лȣчче їсти хліб з водою, ненȣж бȣханець з бідою.

Малі діти - мале лихо.

На злиднѧх збȣдовано, та злиднѧми-ж гȣдовано.

Наш Лȣг - батько, а Січ - мати, - одде треба померати!

На Бога складӓсѧ, розȣмȣ-ж тримӓсѧ.

На тобі небоже, що мені негоже.

Не вклонюсь багачȣ, ко сам хліб молочȣ.

Не іла дȣша часникȣ - не смердітеме.

Не брȣд криниці, во схочиш водиці.

Не кожна Ганна гарна.

Не сȣ̈ся прожогом ȣ водȣ.

Нехӓ так бȣде, як кажȣть люде.

Не тӧ ȣбогий, шо трошки мае; а то, шо ȣсе, та ȣсе бажае.

Не ȣсе-ж Бiг дарȣе, про шо люд мiркȣе.

Ошȣком злиднi перевȣваюцця.

Панi бьюцця, а ȣ простолюдцiȣ чȣби рвȣцця.

Плюнь ȣмȣ ȣ вiчи, а вiн каже: ше двiчи.

Пiшла-б Ганна за пана, та пан не бере.

Правда ȣ свiтi невiчницця, та ȣсе-ж колне визначишся.

Псюка бреше - вiтер несе.

Проханий шматок гооло деое.

Роби небоже, тӧ Бiг споможе.

Розȣмний чоловiк заздалегид готȣе.

Розȣмний молицця, а дȣоний плаче.

Скачи враже, як пан каже.

Смачне ȣ глечикȣ молоко, та головка не ȣлiзе.

Степ, та воля - козацька доля.

Те-ж наде, шо̂ ваде.

Тӧ хто тѧме — не тӧ хто тѧгне.

Хіба-ж про те нам розꙋми мати, шо̂-б на кривдꙋ брата ꙋдбати.

Хіба-ж є́ пані, ѧким гроши не мили?

Хлїв і́ж, а правдꙋ ріж.

Хоч гірше, аби-в инше.

Хоч правдꙋ женꙋт люде, т'але-ж правда завше бꙋде.

Хто лихом жартꙋє́, тӧ о̂го-ж кꙋштꙋє́.

Хто не ꙋважа тата, покꙋштꙋє́ ката.

Хто рано ꙋстає́, томꙋ Біг дає́.

Хто не звик правди поважати, тӧ завше ласи панꙋвати.

Чи бач ѧки роскоши, а ꙋ кишенї чорт-ма грош.

Шо̂ бꙋде, то бꙋде; а бꙋде те, шо̂ Біг дасть.

Щастє́, ѧк трасце: кого схоче нападе.

—

Спѝчка.

- Дивиццѧ татȣ: вїд чого це инший колосок, ос бачите, так до землї і припада, а инший, то так стоȣбȣром і прецца ȣ горȣ? -

- «Га, га! каже батько, бачȣ шо не розȣмний, і то-«го навит ше неȣтелепаȣ; з дȣба вигнаȣс, а розȣмȣ «чорт-ма! От-то ѧкий сові поȣнїй, то то до землї «гнецца, а ѧкий пȣстий, то так догори «пнецца.»

- Ге! от тепер-ж-то ѧ татȣ догадаȣс від чого це наш писар так догори нїс дере! -

—

Дȣрні.

Неѧкиє слободжан, продаўши ў городі де-шо своє, сподіваўсѧ кȣпити дігтю, та зашоў собі ȣ такȣ-вач краминцю, де продают фиги-миги і всѧки ласоці. — Ȣвійшоўши, постановиў мазницю вілѧ свого чобота, та дивиццѧ. От крамарчȣк и спитаў ѓого: «Чого це тобі треба? — Ѧ дивлюсь, каже словоджан, шо тȣта продаєццѧ? — Крамарчȣк, з пила, гȣкнȣў ѓомȣ: «Дȣрні, дȣрні, дȣрні продаюццѧ!» Оце-ж, ѧкиї на них звȣт великиї! озваўсь словоджан; диви! тілки оден и лишнȣўсѧ. —

Думка

Про час остатні у степу козака бандуриста.

О на татарских степах,
    На козацких шляхах,
Не вовки - сіроманці квилят - проквиляют,
Не орли - чорнокрильці під небом клекчут, та літают;
    То сів на могилі козак старесенький,
    Як голубонько сивесенький, -
    У бандуру грае - виграває
    - Голосно співає.
Кінь біля него пострелянний, порубанний,
    Ратище поламане;
Пихви без шаблі харалужної,

А ȣ ладоȣницї нї однїсїнького навою.
Тїлки зосталасѧ ӗмȣ вандȣра подорожнѧѧ,
И ȣ глибокоі кишенї люлка - вȣрȣлка,
Та тютюнȣ пїȣ папȣши.
Козак сердега люлечкȣ потѧгає,
Ȣ вандȣрȣ грає - виграває
Голосно співає:
Гӗ, врацції, панӥ - молоцції!
Козаки - запорозції!
Де ви сѧ повертаіте,
Ѧк ви сѧ маіте?
Чи до Сїч - мати прибȣваіте,
Чи до Сїч - мати привертаіте,
Чи Лѧхїȣ - ворогїȣ киѧми покладаіте;
Чи Татар - вїсȣрман малахаѧми, ѧк чередȣ, -
Ȣ полон заганѧіте?
Коли-б мінї Біг до-поміг старӥ ноги роспраȣлѧти,
За вами потраплѧти,

Мабȣть-ще здȣжавȣ-в на зостанкȣ вікȣ вам заграти,
      Голосно заспівати;
Неха-б моя бандȣра знала,
Шо мене рȣка козацька поховала!
А то загине моя бандȣра не за кȣзякȣ:
Лежатиме собі ȣ степȣ,
      Задравши ȣ верх крȣглякȣ....
А ȣже-ж міні старенькомȣ без коня пропадати –
Не зможȣ тепер я та по степах чвалати;
Бȣдȣть мене вовки-сіроманці переймати,
      Бȣдȣть мене зȣпиняти,
      Бȣдȣть дідом,
         За обідом,
      Коня мого заїдати!...
Серце-ж мое, дрȣжино вірная,
Бандȣра моя мальованная!
      Де-ж маю тебе дїти?
Чи ȣ чистомȣ степȣ, неначе хмиз спалити,

И попілец твї по вітрȣ розпȣстити;
А чи на могилї ..положити?
Нехä вȣнй вітер по степȣ повіває,
Отрȣни ткої зачипає,
Оȣмненько грає виграває;
То мавȣть орли-козаки кігтимȣть тȣт близенько,
Почȣють шо ти так граіш жалївненько —
Привернȣть до могили,
Покачȣть мої кїстоньки ..вілн,
Тä поховають крä могил!...

Думка

Про славного Хвеє Ганджу-Андибера

ГЕТМАНА ЗАПОРОЗКОГО.

О полем, полем та Кіліїским,
Битим шляхом та Ординским,
Гє там гуляв козак бідний-нетяга сім рік, та ще
чтири,
И загубив з-під себе три коні вороні.
На дванаццятій рік ся повертає,
До города Черкас прибуває.
На козаку бідному-нетязі
Три сіромнязі:
Опанчина рогозова,
Поясина хміліннова;
На козаку бідному-нетязі сапяниці,

Видко пяти і пальці;
Де ступе — босої ноги слід пише.
А ще на козаку бідному - нетязі шапка - бірка,
Зверху дірка,
Шовком шита,
Вітром підбита;
А околиці здавна чорт - має.

* *
*

От - во козак бідни - нетяга до города Черкас прибуває,
Та не питаіцця де - б - то спасти,
Коня попасти;
А питаіцця корчми нової,
Шинкарки молодої,
- Настусі Горової.
Хоча на нас, на бідних - нетяг, вона і злюча,
Т' але - ж овачна;
И часом, як коли,
До нас таки подачна......

От городом Черкасами ідє,
Неначе-в сам незнає де,
Окрїз дуже приглядаіцця,
Та все пиянейко прислуваіцця:
Чи не радицця хто на славне Запорожє
Гулком-погуляти,
Козакїв турбувати.
Аж тїлки радюцця-пораджаюцця
Три дуки-срївники
До шинку зачвалати,
Меду, та оковитої горїлки скуштувати.

. . .

Тодї козаче добре дбає,
Поперед них до шинку стає,
Краї груби сїдає -
Та плечи свої козацки пригрїває.
Тодї-то дуки-срївники до шинку заходжали,
По цебру меду, та оковитої горїлки становляли.

Перший дука-срібняка Гаврило Довгополенко Перемеловський,
А другий Вотешенко Ніженський,
Третій-ж Золотаренко Чернигівський.
Сидять собі, та попивають,
А бідного-нетязі не вітають,
Ні медом шклянкою,
Ні горілки чаркою.

* * *

От козак бідний-нетяга усе довгий росправляє,
На дуків-срібників з коса пяненько поглядає,
Собі щось думає, гадає.....
А дуки-срібники з горда на теє неуважали,
З нього усе дуже глузували,
Ганебне зневажали;
Та до шинкарці молодої,
Настусі Горової,
Гукаючи промовляли:
„Гей, шинкарко Горовая,

«Настусю молодая!
«Коли-б ти добре дбала,
«Цього козака, вражого сина, у потилицю з хати витурала;
«Бо десь він по винницях, та броварнях усе валявся,
«Ошмалився, пошарпався і обідрався,
«До нас пришов ось добувати,
«А у іншу корчму нестиме пропивати!
Тоді шинкарка Горовая,
Настуся чупурная,
Козака-нетягу за чуба брала,
У потилицю з хати вибивала,
Та добре чуба наминала.
То козак-нетяга собі дбає,
Козацкими п'ятами опинає,
Ухіляючись-вач, та задом п'ятуся,
Покиня порогу недобравшся.
А там козацкими п'ятами за поріг зачипає,
Козацкими руками за одвірки хапає,

Під мйсник голову свою козацку-лицарску,
Инакше з сорому ховае.

* * *

Тоді-то перший дука-Довгополенко
Був собі з них обачний,
До бідних трохи ще подачний:
Шага з кишені панськи витягае,
Шинкарку закликае,
До рук шага ій подавае,
Та стиха-ще до неі,
Словами промовляе:
«Ге, шинкарко, каже, Настя!
«Чи будиш нам подячна?
«Ти-ж до ціх нетяг, хоч дуже злюча,
«Та, кажуть, що обачна.»
«Коли-б ти добре дбала,
«Це шаг до рук приймала,
«До лоху одходила,

»Хоча-б норцового пива вточила,
»Цому козаку бідному-нетязі,
«На похміле живіт його козацкий підживила.»

* * *

Тоді Настя теє зачувала,
До рук своїх шага приймала,
Сама до льоху неходжала,
Та наймички подавала,
Словами промовляла:
Ге наймичко, ти вірна моя!
Велю-ж тобі до льоху одходити,
Хоча норцового пива вточити,
Цому козаку бідному-нетязі,
На похміле живіт його козацкий підживити.
Тоді-то наймичка до льоху одходжала,
Усі куфи худко поминала,
А одної куфи підсочила,
Та оковитої вточила,

Козакȣ бідномȣ-нетязі до рȣк ёго козацких при-
носила.

Тоді козак бідний-нетяга, як ȣзяв коновкȣ тȣ за ȣȣхо,
І не змігнȣвся, як ȣ неі стало сȣхо.

* * *

Коли-ж козак бідний-нетяга
Ȣ себе став хміля козацкий зачȣвати,
То став коновкою по мостȣ погрімати,
И стали ȣ дȣків-срибників,
З стола чарки з пляшками вилітати;
От-тоді козак бідний-нетяга,
Як став ȣ себе ще більше хмілю зачȣвати,
Став з-під пайчині рогозови,
Поясині хміленови,
Сȣто-злотий обȣшок вимати;
Став шинкарці молодоі,
- Настȣсі чепȣрноі,
За цебер медȣ заставляти.

Отали дўки-срібники
Один на-дного поглядати,
Та до шинкарці Горової,
Стиха словами промоўляти:
Ге, шинкарко молодая,
-Настўся чўпўрная!
Неха козак це бідний-нетяга,
Не сподіваiцця ў тебе цеі заставўщинні визволяти,
-Нам дўкам-срібникам
Неха не зарикаiцця болiў ше поганяти;
А тобі Насті чўпўрноі звичайне грўби підтопляти!-

* * *

От-тоді козак бідний-нетяга,
Як став ці слова зачўвати,
То став він кра столў сідати,
Ше став сві черевок виймати,
Та став шинкарці молодоі,
-Настўсі чўпўрноі,

Усе стіл червінцями устилати.
Тоді-ж-то дуки-срібиники,
Як стали у нього червінці зоглядати,
Тоді-ж и стали єго привітати
И медом шклянкою,
И горілки чаркою.
Тоді шинкарка молодая,
Настуся чупурная,
До нього привертає,
Стиха словами промовляє:

* * *

Гей козаче, гей козаче!
Чи снідав ти, чи обідав?
Ходім орле до кімнати,
Там-бо є де сісти, спати.....
Ходімо удвох, поснідаємо,
Або серце пообідаємо.
Тоді козак бідний-нетяга,

Ў перек шинкУ походжае,
Кватиронкў відчиняе,
Та на річки поглядае,
Кличе, добре покликає:
«О ви річки Низовиі,
«Вірні сестри Дніпровиі!
«Або міні споміч дате,
- Або мене визволяте!....

* * *

Тоді-ж оден козак йде,
Шати вишметні несе,
На козацки ёго плечи надягае.
От и другій козак йде,
Нови сапянці несе,
- На козацки ёго ноги надягае.
От и треті козак йде,
Шличок гетманскіи несе,
На козацкУ главУ ёго надягае.

Тоді-ж дуки-срібники,
Іначе як винники,
Про-між себе дивували,
Та ще стиха промовляли:
О далебі пани-браті!
Це козак-бо це чупріндир,
А сам Хвесь Ганджа-Андибер,
Гетьман Запорозький,
Сину-орел Низовський!
Присунься до нас, будь ласка, ближче,
Ми уклонимось тобі ще нижче,
Та будемо розмовляти,
Чи гараз-добре на славні Україні проживати?

* * *

Тоді-ж його узяли привітати,
Чи медом шклянкою,
А чи горілки чаркою.
Він цього не цурав,

Від дук до-рук козацких брав,
Т'але-ж сам не випивав,
Усе на шати проливав,
Та словами промовляв:
«Ге, шати мої сєто-злоті!
«По-вас шанова всѧ голоті!
«Пийте-ж, та гулѧйте!
«Бо не мене це шанують,
«А вас поважають!
«Ѧк ѧ вас на собі не мав,
«Ніхто-ж мене Гетманом не признав.»
Так во Хвеє Ганджа-Андибер,
Гетман Запорозкий,
Онѹ-орел Низовскиї,
Панам дукам промовлѧв,
Та ще дужче до козаків,
Так словами вигрімлѧв:

* * *

«Ге, козаки! Ге діти, друзи, ге молоцці!
«Прошу-ж вас добре дбате!
«Щіх дукіў-срібникіў,
«За чуб, як тіх цапіў, ззастолу виводжате,
«— Коло вікон поростягате,
«У три вірви добре потягате!
«Одного-ж тілки незаймате:
«Шо буў собі таки обачний,
«І до нетяг хоч трохи ше подачний.
Тоді козаки, діти, друзи, молоцці
— Добре дбали,
Доўгополенка незаймали,
Двох дукіў-срібникіў за чуба брали,
Як тіх цапіў ззастолу виводжали,
Перед вікнами простягали,
У три вірви добре потягали;
Та ше словами промоўляли:
Ге дуки, кажуть, дуки!

Забрали ўсе сокї ки ў руки,
За вами ўсї луги і луки!
Ні-дѣ-ся козаку ѣдному - нетядї спасти,
- Коня попасти.....
Тодї-ж-то Хвеѣ Ганджа-Андибер,
- Гетман Запорозкий
- Оны орел Низовский,
Хоча помер,
Дак слава ѣго козацка не умре і не поляже.
Від цього часу,
Наш милий Боже підтримай
Усе люд Гетманский,
Побожне Хрестянский
У цїлї добре,
На вік - віки!.....

Про лічбу (лік).

Лічба ȣ нас сперші бȣла Церковна т. р. Грецка; тáлеж ѧк вона до писанѧ дȣже нездатнѧ; то ȣ нас, ѧк и скрізь по людȣ Словѧнскомȣ, почали перебȣватне Гарпскою.

Назвіска:	Церковна.		Гарпска.		Рнмска.
Оден	а҃.	—	1	—	I.
два	в҃.	—	2	—	II.
трн	г҃.	—	3	—	III.
чтнрн	д҃.	—	4	—	IV.
пѧт	є҃.	—	5	—	V.
шнет	ѕ҃.	—	6	—	VI.
сім	з҃.	—	7	—	VII.
вісім	н҃.	—	8	—	VIII.
девѧт	ѳ҃.	—	9	—	IX.

десѧт	і҃.	—	10	—	X.
одинаццат	а҃і.	—	11	—	XI.
дванаццѧт	в҃і.	—	12	—	XII.
тринаццѧт	г҃і.	—	13	—	XIII.
чтирнаццѧт	д҃і.	—	14	—	XIV.
пѧтнаццѧт	є҃і.	—	15	—	XV.
шістнаццѧт	ѕ҃і.	—	16	—	XVI.
сімнаццѧт	з҃і.	—	17	—	XVII.
вісімнаццѧт	и҃і.	—	18	—	XVIII.
девѧтнаццѧт	ѳ҃і.	—	19	—	XIX.
двацѧт	к҃.	—	20	—	XX.
трицѧт	л҃.	—	30	—	XXX.
сорок	м҃.	—	40	—	XL.
пѧтдесѧт [копа]	н҃.	—	50	—	L.
шістдесѧт	ѯ҃.	—	60	—	LX.
сімдесѧт	о҃.	—	70	—	LXX.
вісімдесѧт	п҃.	—	80	—	LXXX.
девѧносто	ч҃.	—	90	—	XC.
сто [соццѧ]	р҃.	—	100	—	C.

двісті	с҃.	—	200	—	CC.
триста	т҃.	—	300	—	CCC.
чтириста	у҃.	—	400	—	CD.
пѧтсот	ф҃.	—	500	—	D.
шістсот	х҃.	—	600	—	DC.
сімсот	ѱ҃.	—	700	—	DCC.
вісімсот	ѡ҃.	—	800	—	DCCC.
девѧтсот	ц҃.	—	900	—	CM.
тисѧча	҂а҃.	—	1000	—	M.

Д р і б н ї:

Чвірть . . .	¼.	Півчвартá .	3½.	Пiввоéмá . . .	7½.
Половина .	½.	Півпѧтá . .	4½.	Півдевѧтá . .	8½.
Півторá .	1½.	Півшостá . .	5½.	Півдесѧтá . .	9½.
Півтретѧ́ .	2½.	Півсомá . .	6½.	Пiводинаццѧтá	10½.

ї далї.

Півста . . .	50	Півпѧтаста .	450	Півдевѧтаста .	850
Півтораста .	150	Півшостаста .	550	Півдесѧтаста .	950
Півтретѧста	250	Півсомаста .	650	і далї. . .	
Півчвартаста	350	Пiввоемаста .	750		

Частина [частка] чого.

Десятина.	Осмина.	Чвертина.
Девятина.	Шостина.	Тритина.
Восмина.	Пятина.	Половина.

ЛІЧБА НА КОПИ.

Півкопи	25	Півпята кіп . . .	225
Копа, чи Копанка . . .	50	Пять кіп	250
		Півшоста кіп . . .	275
Півтори копи . . .	75	Шість кіп	300
Дві копи	100	Півсьома кіп	325
Півтретя кіп . . .	125	Сім кіп	350
Три копи	150	Піввосьма кіп . . .	375
Півчварта кіп . . .	175	Вісім кіп	400
Чотири копи	200	Півдевята кіп . . .	425

Девят кіп 450

Півдесята кіп . . . 475

Десят кіп 500

І далі.....

Двацят кіп . . . 1.000

Трицят кіп . . . 1.500

Сорок кіп 2.000

Копа кіп 2.500

Сто кип, чи / Сто копанка . 5.000

Дві-сот кіп, чи / Сто-сот-крот. . 10.000

Три-сот-кіп . . 15.000

І далі.....

Стонацят-крот-кіп 50.000

Два-стонацят-крот-кіп 100.000

Три-стонацят-крот-кіп 150.000

Чтири-стонацят-крот-кіп 200.000

Пят-стонацят-крот-кіп, чи / Сто-копанка-кіп 250.000

Сто-сот-крот-кіп 500.000

Два-сто-сот-крот-кіп 1.000.000

І далі....

Сто-сот-нацят-крот-кіп, чи / Сто-кіп-тисяч . 5.000.000

Двї - сот - кїп - тисяч 10.000.000

і далї.....

Ото - сот - крот - кїп - тисяч 800.000.000

і далї.....

Про добу поточну.

Кожна Дниця [Днина] визначаіцця у світї Днем и Нїчю.

Ден у своому шестїю мае: спозаранок, ранок, задовїд, обїд, пообїд, пїуден і пїдвечир.

Нїч мае: вечир, нїч, пїунїч и доскїток.

Сїм таких Дниц мают назвїска по днях: Понедїлок, Вїуторок, Середа, Четверг, Пятниця, Субота і Недїля.

З цїх днїу складаіцця Тиждень [тиж сами днї];

а чтири таких Тиждні складає ѹ Мїсяцю, яких Рїк має дванацять; кони ѹ нас звуцця: Сїчень, Лютий, Березоль (березозоль), Квїтень, Травень, Червець, Серпень, Вресень, Листопад чи Падерник, Груден чи Листопад и Студень.

Окрїзь Мїсяць, по лїчбах, верецця за 30-ть днїв чи днину; а навсправжки, то:

1.	Сїчень має	31	днїв.
2.	Лютий	28	»
3.	Березоль	31	»
4.	Квїтень	30	»
5.	Травень	31	»
6.	Червець	30	»
7.	Липець	31	»
8.	Серпень	31	»
9.	Вресень	30	»
10.	Листопад (Падерник)	31	»
11.	Грудень (Листопад)	30	»
12.	Студень	31	»

Кожнӥ рік має ȣ себе чотири валнїши доби народні: Вїснȣ, Лїто, Осен [Вісен] і Зїмȣ.

Кожна така дова має ȣ себе по три мїсяцї:

Вїсна: Березол, Квїтен і Травен.

Лїто: Червец, Липец і. Серпен.

Осен [Вісен]: Вресен, Листопад [Падерник] и Грȣден [Листопад].

Зїма: Отȣден, Сїчен і Лютӥ.

* * *

Рїк бȣва Поточнӥ і Високоснӥ.

Поточнӥ має ȣ себе 365-ть днїȣ; а Високоснӥ 366-ть.

Ȣ Високосномȣ роцї мїсяц Лютӥ має 29-ть днїȣ.

Свїт має чотири краї [наȣхрест].

1. Схїден, де сонце сходе.
2. Спаден, де воно заходе.
3. Отȣден, холоднӥ кра, [пїȣнїч].

і 4. Теплий, [вирї кра], де тепло - [пїȣден].

Мїсяці та важнїші ў них Свята.

Березоль (Березозоль).

Днї.

1. Явдохи (Преп. Євдокиї). З цього дня починаіцця вісна, а з нею и новий поточний рік. Місяць Березоль звецця ще Великодним. У ному починаіцця оранка на ярину.

9. Провісень (сорок Святих), а тиждень звецця Хресний. У це день ніч у-рівні з днем и, з цього-ж часу, день більшає; початок Віснянок.

17. Теплого Олекси. Починає креснути крига, и тоді-ж виgортають з теплиць пасіки.

25. Благовіщеннє.

Дні.

26. Благовісника [Гаврила]. Це тиждень звецця Благовісний чи Ȣдовин плȣг. Початок сіȣби ѧрини.

Средохресний тиждень чи Середопісте [четверти]. Середа його звецця Хресце. Сіȣва пшениці - ѧриці; а ȣ саме Хресце - макȣ.

Похвалний тиждень [пѧтий]. На Похвалȣ [ȣ Сȣботȣ] сіють капȣстȣ розсадȣ.

Вербич [Вербний тиждень] шостий; ȣ номȣ сȣбота звецця Вербницѧ.

КВІТЕНЬ.

Білий тиждень [сомий].

Чистий четверг.

Великодна чи Біла сȣбота. Ȣ це день сіють бȣрѧки і всѧкȣ городинȣ.

Великдень; а тиждень звецця Великодний. На Великдень віршȣють.

Дні.

Богородицѧ. Ȣ понедїлок Хрестȣют, ходют хрестославцї; ȣ вїȣторок, – ходют обливанники.

Дарна Сȣбота. } З цого тиждна починаюццѧ
Дарна Недїлѧ. } Танки.

Проводи (ȣ перший Понедїлок, пїслѧ Великодного Свѧта). } З цого тиждна почи-
Дѧдники (ȣ вїȣторок). } нают сїѧти просо і коноплї.

23. Св. Юрѧ (Юрасѧ, Георгїѧ). Ȣ це ден скрїз бȣва лано-свѧте і ȣже, пїслѧ того, не пȣскают товаринȣ на пȣстопаш. З цого днѧ полівода починає спадати.

ТРАВЕН.

1. Прор. Ѧреми (Іеремїї). Сїȣба ѧрини по оранках, ѧки пїднѧтї з осени на-зѧб.

Днї.

Права середа [Преполовеніє] чи Рахманский тиждень [черти тиждень по Великодн:].

8. Ивана Богослова.

9. Вїснаного Миколи.

10. Апост. Симона „Золота [Зілота] — самий день до зїлникіў і перша сїўба льнїцї [лїону].

13. Лукері [Глїкерії] Гречкосїки. Сїўба гречки на квіт.

21. Царя Костантина і Цар. Олени [Єлени]. Навальнїша сїўба льнїцї.

Ушесте [на шостому тижднїю по Велико: у четверг].

25. Головатого Ївана [т. р. трете обрїт. глави Предтечи]. Валнїша висадка з розсад капусти; остатня-ж бува у Клечальну суботу.

[*] ЧЕРВЕЦ.

Днї.

Клечалаланий тиждень [сомий пїсля Великодного].

Ȣ Клечалнȣ сȣботȣ становлют клечане, а ȣ ночи бьют колесо; початок лїта і кїнец вїснянкам. Початок косовицї.

Свята Недїля [ȣ недїлю].

Святого Дȣха [ȣ понедїлок].

Троіця [ȣ вївторок на восьмомȣ тиждню по Великод.].

Сȣхий четверг чи Рȣсалчин Великдень [на Троіцькомȣ тиждню].

Пȣщинне.

Розигри, [ȣ перший понедїлок Петрївки], а 10 дня цього мїсяця бȣва найбїльший день і найменша нїч.

Десятȣха [Десята пятниця по Великод.].

Петрївка.. – Сївба гречки и оранка толоки.

---

[*] Ч, вимовліцца як [ч].

Днї.

24. Ивана Кȣпала. Початок жниȣ і смичка конопе́л.

20. Пѐтра [і Паȣла̀]. — За̀варка ȣсякої нової городини.

30. Полȣ̀петра [собор 12 Апостол].

Липець.

1. Кȣзми — Демка̀.

13. Гаȣрилея.

20. Иллі Пророка.

27. Палія, Палѝкопа [Пантелея].

31. Пȣ̀щиння́ на спасіȣкȣ.

Серпень.

1. Маковї. Початок сіȣбѝ назімня.

6. Спаса [Преобр. Христоȣе]. Розговіння́ на садовѝнȣ, мед и каȣнѝ.

15. Велика Пречиста. — [кінець спасіȣці].

Дні.

16. Пречѝсника [Нерȣкотв. обр.].

29. Головосіка [Ȣсікнов. главѝ Ївана Хрест.].

КРЕСЕЙ.

1. Семена-Лїтопровода. Початок осени [бабиного лїта], і викопки барболї.

6. Михаїлове чȣдо.

8. Мала Пречиста [Різд. Богородичне].

11. Ніч бȣва ȣ-рївнї з днем и, з цього-ж часȣ, ден починає меншитиє,

14. Воздвиж. чест. Хреста.

21. Св. Дмитра-Тȣптала.

23. Ганнине зачатє.

26. Осїннього Ївана [Богослова].

ЛИСТОПАД [Падерник].

1. Покрова.

14. Перши Параски.

28. Дрȣги Параски.

ГРУДЕЙ [Листопад].

Дні

1. Кузьми—Демка.
8. Михайла.
13. Злотоустого [Івана].
14. Пилипівське пущинне.
21. Веденне.
24. Ок. Катри.
30. Андросії [Андрія Первозв.].

СТУДЕЙ.

1. Прор. Наума. Початок зіми.
4. Варвари. } Микілски святки [свята]
5. Сави }
6. Миколи }
9. Друге Ганнине Зачате. У ночи з цого часу починає день кілшитис, шо гаразд

Днї.

Ўже визначаўцця з 12 дня, - з Овинда-соўцеворота.

24. Кўтя дїдова і бабина.

25. Рїздво. Ў це ден з ранкў хлопцї віршўют; а пообідї стари дўт на ралец; під-смерок починаюцця колядки.

26. Богородиця [Собор].

30. Стўдита. Сама брўма зїми, - велика стўда.

31. Щедрик [багата кўтя]; ў вечери щедрўют.

СІЧЕН.

1. Василля, [нові ўстаткований рік]. Ў ранцї засівают.

5. Голодна кўтя. Ў вечери роблют Хрестозначе.

6. Хрещи [водохрещи].

7. Івана Хрестителя [соб. Івана Предтечи].

30. Тоох Святих.

Днї.

Усеї́дна.

Крива́. У неділю цо́го тиждня пущинне́ на масницю, [сиропуст].

Ма́сниця [мнясопуст]. Пущинне́ на піст.

ЛЮТЙ.

1. Отрі́чинне́.

Про гроши,

Яки у нас повертаюцця тепре і про де-яки з старих, яких назвіска покинулис у нас и досі.

Гроши за-гля того маюцця у світї, шо-б латкіш було люду перебувкатис про-між себе чи своіми спожитками від праці, чи де-якими над-банками, чи удоколяти своім трібам; а чи, шо-б латкіш з'нечати люду свої жадоби; з-за того удання гроши имюцця: Спижні [міднї], Срибні, Золотї і Папирчатї.

Старі спижні:		Нові спижні, яки мают частину срибла:	
Гарія . .	учтиука (саме дрібне).	Учтиука = . .	1 шел. спиж.
Піушеляг.	двіуитка (два гарілї).	Двіуитка = . .	2 шел. спиж.
Шеляг . .	утіри гар. (Петріуска копіка).	Триуитка = . .	3 шел. спиж.
		Шеляг (срип.)	= 2 шаг. спиж.
Шаг . . .	два шеляги.	Копіка срибна	= 2 шаг. спиж.

Третак. . три шагї (ïатак).	Шаг (срибний) .	=	2 шел. срибн.
Грівна. . 10 шелаг. (2 ïатакі)	Третак (срибний)	=	3 шел. срибн.
Шостак . два третака (6 шагїв).	Пївсорокївка Срибний ïатак	=	5 шел. срибн.
Копа (спижна) — 25 шаг. чи 50 шелаг.			20 шел. спиж.

* * *

Нови суто-срибнї:

Пївсорокївка	5 шел. срнб., чи 20 шел. спижн.
Сорокївка	10 шел. срнб., чи 40 шелаг. спижн.
Злот . . . . ,	15 шел. срнб., чи 60 шелаг. спижн.
Сорокових	20 шел. срнб., двї сорокївцї, чи 40 шаг. спиж.
Пївкїнник	25 шел. срнб., чи 2½ сорокївцї.
Тригривник	30 шел. срнб., чи 3 сорокївцї, чи 2 злоти.
Кїнник, копа, чи Вовокїк (срибн.)	50 шел. срнб., чи 5 сорокївок.
Талар	75 шел. срнб., чи 5 злот., чи 1½ копи срибн,
Карбованець	100 шел. срибн., чи 10 сорокївок, чи двї копи срибн.

* * *

Ця лїчба нових грошей спижнїх и срибнїх згола неправ-дива; вона сталась про-мїж людом за недомїрками,

ча ше з-за того ȣданя, шо люд, немаючи ȣ себе перших-дрібніх, [гарілїȣ] [1] незміг розбивати остачні-білши на дрібні. Т'але-ж, як це повело люд до чи-малих таки згȣб, — чо треба оказати, шо нові гроши снижні і срибні повинні лічитис ос-як:

Учтиучка (гарїл)	=	$^5/_8$ шел. снижномȣ, а не ȣсомȣ шелагȣ, як то приймают.
Двіучтка . . .	=	$1^3/_4$ шел. сниж., а не 2 шел. сниж.
Триучтка . . .	=	$2^7/_8$ шел. сниж., а не 3 шел. сниж.
Шелаг (срибн.)	=	$3^1/_2$ шел. сниж., а не 4 шел. сниж.
Шаг (срибн.) .	=	7 шел. сниж., а не 8 шел. сниж.
Трстак	=	$10^1/_2$ шел. сниж., а не 12 шел. сниж.
Півсорокіȣка .	=	$17^1/_2$ шел. сниж., а не 20 шел. сниж.

* * *

Оȣто-срибні.

Півсорокіȣка . . .	$17^1/_2$ шел. сниж., а не	20.
Сорокіȣка	35 шел. сниж., а не	40.
Злоті	$52^1/_2$ шел. сниж., а не	60.
Сорококсй	70 шел. сниж., а не	80.
Півкішник	$87^1/_2$ шел. сниж., а не	100.

---

[1] Яки ȣ чт-роки повизникали.

Тригри̂вник	105	шсл. спиж., а не 120.
Кі̂пник, копа . . .	175	шсл. спиж., а не 200.
Талар.	262½	шсл. спиж., а не 300.
Карбованцѣ	350	шсл. спиж., а не 400.

Стари̂ золоті і срибні кули: пари̂чка, черкі̂нец, лев, чех, дукат, дукат-двічак, дукат великий і друг.

* * *

Нови̂ сўто-злоті:

Червінец	3 карбов. и 1 злотй.
Пі̂вимперал . . .	5 карбов. и 2 злоти.
Имперал , . . .	10 карбов. и 4 злоти.

* * *

Папи̂рчаті:

Карбованцѣ . . .	350 шсл. спиж., а не 400, чи 7 кі̂п спижи., а не 8, чи 2 копи срибн.
Тритіца	3 карбов., чи 21 копа спижи., а не 24, чи 6 кі̂п срибн.
Пятіца	5 карбов., чи 35 кі̂п. спижи., а не 40, чи 10 кі̂п срибн.

Десятінця. . . . 10 карбок., чи 70 кіп. спижн., а не 80; чи 20 кіп срибн.

Півкопокінця . . 25 карб., чи 175 кіп. спиж., а не 200; чи 50 кіп срив. Півкопи карбованців.

Коповінця . . . 50 кар. копа карбок., чи 350 кіп спижн., а не 400; чи 100 кіп срив.

Сотінця . . . , 100 кар., чи дві копи карб., чи 700 кіп спиж., а не 800; чи 200 кіп. срив.

Випис титлових слов.

За-глѧ того, шо-б лѣгкїш и без припінок, бȣла змога кожномȣ чиццеві перейти до книжок Церковно-Словѧнских чи Свѧтобликих и читати їх належне, - прикладаюцца тȣта всї слова, ѧкї траплѧюцца ȣ нових книжках під титлами. Т але-ж ним-поки до того, треба заздалегїд знати, шо всї там зазначки на літерах: а, е, і, и, о, ȣ, ю, ѧ і другъ. хоча сперш прилȣчали їм ȣдѧклинȣ битинкȣ; а тепер-ж, цього тїлки неухїлне треба притрімȣвати ȣ по-річ: е, і, о, оȣ чи ȣ, ѧки покинні битина-тне неначе-б: іе, її, іо, а оȣ чи ȣ, - неначе-б глȣхе [б] і'[ȣ] ȣ кȣпи. Та ше, ѧк по тїх книжках, на-частїю траплѧюцца: ꙁ, ѕ, ѡ, ѽ, й, ѥ, ѫ, ы, ь, ѭ, ѯ, ѱ, ы, у, ѿ, ѧ и ѵ, - то скрїз по словах, де кони лȣчаюцца, треба вимовлѧти їх от-ѧк:

ꙅ ꙁ і ѕ [зело] як [з]
ѡ - - - - [о]
ѡ̂ - - - - [о̂]
ѿ [от] - - [от]
ꙋ - - - - [оѵт]
ї, и [иже] - [ї]
й - - - - [ї̀]
ѣ [ять] - [є́]
є - - - - [є́]
ч [черв] - [ч]
ъ [є́р] - - [-]

ы [є́ри] - - [и]
ь [є́р] - - [ꙿ]
ѫ [юс] - - [ю]
ѭ - - - - [і̂ȣ] чи [ю]
ѯ [ксї] - - [ксї]
ѱ [псї] - - [псї]
ꙗ [їа] - - [я]
ꙋ - - - - [ȣ]
ѳ [фита] [ф]
ѵ [ижиця] [ї].

* * *

Зверх тїх зазначок, про яки вже наменулось, траплаюцця ще во старописах: камора [^], словотитла [ͨ͠], кавика [˘], і титло [~]; а часом в словах одна чи які літери на кінчи слов, чи з середини, викидаюцця і становлюцця по над своїми словами; чи, де-яки з них, криюцця під титлами.

Старїша Кнїжска Церковно-Словлянска Абѣтка.

А Б В Г Д Є Ѥ Ж Ѕ З

Ӡ И І К Л М Н О П Р

С Т Ѹ Ү Ф Х Ѿ Ц Ч Ш

Щ Ъ Ы Ь Ѣ Є Ю Ѫ Ѡ Ꙩ

Ꙗ Ѧ Ѱ Ѯ Ѳ Ѵ.

* * *

а̑ б в г д є̑ ѥ̑ ж ѕ з

и̑ і̑ к л м н о п р с

т ѹ ф х ѿ ц ч ш щ ъ

ы ь ѣ є̑ ю ѫ ѡ̑ ꙩ ꙗ ѧ

ѳ ѵ.

* * *

Старо-Ѧ́воꙋ̑є́ка чи Пра́ꙁка.

А Б В Г Д Є Ѥ Ж Ѕ Ꙁ И Ї

К Л М Н О П Р С Т Ꙋ Ѹ Ф

Х Ѿ Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Ѣ Ю Ѫ

Ѭ Ѡ Ꙗ Ѧ Ѩ Ѯ Ѱ Ѳ Ѵ.

* * *

а б в г д є ѥ ж ѕ ꙁ и ї

к л м н о п р с т ꙋ ѹ ф

х ѿ ц ч ш щ ъ ы ь ѣ ю ѫ

ѭ ѡ ꙗ ѧ ѩ ѯ ѱ ѳ ѵ.

* * *

ТИТЛОВИ СЛОВА, —

яки трапляюцця по книжках нового друкуваня [*].

Слова титлови.	Без титлї
А. А҃ггл҃ъ, а҃ггл҃скій,	Ангелъ, ангельскій,
арха҃нгг҃лъ, арха҃нгг҃льскій,	архангелъ, архангельскій,
а҃плъ, а҃птолскій.	апостолъ, апостольскій.
Б. Б҃гъ, б҃жтво,	Богъ, Божество,
б҃ца, бл҃женъ,	Богородица, блаженъ,
блг҃венъ, блг҃ть,	благословенъ, благодать,
б҃гоблг҃тный.	Богоблагодатный.
В. Вл҃ка, вл҃чца,	Владыка, Владычица,
вл҃чество, воскр҃ніе.	владычество, воскресеніе.
Г. Г҃дь, г҃дство,	Господь, господство,
г҃дрь, г҃динъ,	Государь, господинъ,
г҃пжа.	госпожа.
Д. Д҃хъ, д҃ховный,	Духъ, духовный,

[*] Це нове друкуванє стало с початку XVIII-го віка

	дв҃дъ, дв҃ца, дв҃тво.	Давидъ, дѣвица, дѣвство,
	дш҃а, дн҃ь.	душа, день.
Е.	Ес҃тво, еѵ҃лїе,	Естество, Еѵангелїе,
	еѵ҃лїстъ, еп҃пъ,	Еѵангелистъ, Епископъ,
	еп҃пство.	Епископство.
І.	Іи҃ль, Іе҃лимъ.	Iсраиль, Iерусалимъ.
К.	Кр҃тъ, кр҃щенїе.	Крестъ, крещенїе.
Л.	Любом҃дръ, лю҃скїй.	Любомудръ, людскїй.
М.	М҃ръ, м҃рость,	Мудръ, мудрость,
	м҃лсть, м҃рдїе,	милость, милосердїе,
	м҃лтына, м҃лтва,	милостына, молитва,
	м҃ти, м҃рїа, м҃чнкъ,	мати, Марїа, мученикъ,
	м҃цъ, м҃лнцъ.	мѣсяцъ, младенецъ.
Н.	Н҃бо, н҃бный, н҃шъ,	Небо, небесный, нашъ,
	н҃нѣ, н҃лѧ.	нынѣ, недѣля.
О.	О҃цъ, о҃чь, о҃чество,	Отецъ, отечь, отечество,
	о҃ческъ.	отеческъ.
Ѿ	Д҃ва.	О Святая Дѣва.
П.	Прем҃рость, пр҃тъ,	Премудрость, пресвятъ,

	пр҃то́лъ, пр҃пбенъ,	престолъ, преподобенъ,
	пр҃вднъ, пр҃ро́къ,	праведенъ, Пророкъ,
	пр҃те́ча, пр҃но.	Предтеча, присно.
Р.	Рж҃тво́, рж҃твенъ.	Рождество, рождественъ.
С.	Ст҃ъ, свщ҃е́нникъ,	Святъ, священникъ,
	с҃лнце, с҃рдце, ст҃рть,	солнце, сердце, страсть.
	см҃рть, с҃лава, ст҃ль.	смерть, слава, святитель.
Т.	Тр҃ца, тр҃ченъ,	Троица, троиченъ,
	тр҃тъ, тр҃сто́е.	трисвятъ, трисвятое.
Оу.	Оучт҃ь, оучн҃къ,	Учитель, ученикъ,
	оучн҃цы, оучн҃ческъ.	ученицы, ученическъ.
Х.	Хр҃то́съ, хр҃то́въ,	Христосъ, Христовъ,
	хр҃тїа́нинъ.	Христїанинъ.
Ц.	Цр҃ь, цр҃ица,	Царь, царица,
	цр҃ковь, цр҃тво,	церковь, царство,
	цр҃кїй.	царскїй.
Ч.	Чл҃къ, чл҃чь,	Человѣкъ, человѣчь,
	чл҃ческїй чт҃ь.	человѣческїй, честь,
	чт҃енъ, чт҃ный.	честенъ, честный.

Ви́пис з Ка́зані про Коло жи́тие [*].

Каза́[у]лъ Богъ е[о]днои́го часу Пророку Іереміи внійти в до́м гонча́рскій, а́гды [коли] та́м пришо́[у]лъ знайшо́[у]въ гончара́, которы́ роби́л на ко́л[і]ѣ на́чиня гли́няное, а́гды [коли] т[е]ое́ на́чиня запсова́лося, о́нъ з т[еи]оежъ глины оуроби́л и́нш[е]ое на́чиня, як[е]ое е[о]му подоба́лося. Правосла́вный хр[и]стія́не, ко́лом ес св[і]ѣт, та́ е[о]го называе́т Псалми́ста, мо́вячи: Гла́с гро́ма твое́го въ ко́лесн. для то́гося св[і]ѣтъ коло́ называ́ет, бо ко́ло [е]естъ о́бро́тное [кру́тке] и́ нестате́чн[е]ое, так и́ св[і]ѣтъ ес о́бро́тный и́ нестате́чный, п[і]онес[е]е́т чл[о]в[е]ка на го́норъ высо́кій, по́тым е[о]го на́ дол [до-долу] ки́н[не]не, и́ роз[і]об[е]етъ. П[і]онесло́ б[у]ло́ т[е]ое ко́ло Голофе́рна высо́ко, на Гетма́нство Ассірі́йск[е]ое, по́тым е[о]го на́ дол [до-долу] ки́нуло, бо Голофе́рнови голову

[*] З Книзі Казаня чи «Ключ Разумѣнія», складка [Гал.], видрукованної у Кійово-Печерской Лаврі ,аХи року.

оу҆га́го, и҆ къ ве́лѧ́ми на мꙋ́р[ї]ѣ закл[ї]ѣ́шено. И[ї]ѡ̑несло́ к[ꙋ]ло́ т[е]ое́ ко́ло Седе́кїю высо́ко, на Кроле́вство Їѡ́ле-ск[е]ое, потꙋ́мъ є҆[ѓ]го на́ долъ [до-долꙋ] кі́нꙋло, бѡ Седе́кїю пойма́лъ [спїмаꙋ] Навходоно́соръ Кро́ль Ва-вуло́нскїй, и҆ вылꙋпивши є҆[ѓ]мꙋ̀ ѡ҆́чи зкаж̇а́лъ є҆[ѓ]гѡ̀ ланцꙋха́ми, и҆ запрова́дилъ до Вавуло́нꙋ въ нево́лю. Н[ї]ѡ̑несло́ в[ꙋ]ло́ т[е]ое́ ко́ло высо́ко Вале́нса, на Це-са́рство Гре́цкое́, потꙋ́мъ є҆[ѓ]гѡ̀ на́ долъ [до-долꙋ] кі́-нꙋло, бо Вале́нса готтове на войн[ї]ѣ пора̀зили и҆ жи-ко́го ѻ҆гне́мъ спали́ли. И[ї]ѡ̑несло́ в[ꙋ]ло́ т[е]ое́ ко́ло вы-со́ко, Ѻ҆ле́ха, на Кнѧ́зство древлѧ́нск[е]ое́, потꙋ́мъ є҆[ѓ]гѡ̀ на́ долъ [до-долꙋ] кі́нꙋло, бо Ѻ҆ле́хъ на во́йн[ї]ѣ зки-тажены́, гды [коли] оу҆т[ї]ѣка́лъ пре́ непрїѧ́телѧми до є҆[ѓ]дного̀ за́мкꙋ, пре́ мо́стъ высо́кїй, на то́й ча́съ и҆ и҆́ншїи лю́де оу҆т[ї]ѣка́ючи и҆ ти́снꙋчисѧ зопхнꙋ́ли є҆[ѓ]гѡ̀ змо́стꙋ, и҆ са́ми па́даючи є҆[ѓ]гѡ̀ привили и҆ оу҆дꙋши́ли. И҆ тепе́ръ нехва́йсѧ не ѡ҆бе́печа́съ жа́денъ чл҃вкъ, кото́рого н[ї]ѡ̑несло́ до горы̀ т[е]ое́ ко́ло, бо прꙋ́дко бꙋ́д[е]тъ п[ї]ѡ̑ко́ломъ,

прꙋдко св[і]ѣтъ чл҃вка зра́д[е]н҃, кога́того оу҆бо́гимъ, Па́на слꙋго́ю и҆ Потента́та нево́лникомъ оу҆чи́нитъ. для то́го мо́витъ а҆п҃лъ Па́велъ: Прехо́д҃нко ѡ҆бразъ мі́ра сегѡ̀ пере-миня́етъ кита́лтъ Св[і]ѣта того̀. Гли́няны на́чиня̑, натѣ́лиъ ко́л[і]ѣк [е́]ес чл҃вкъ, бо чл҃ка оу҆чи́нилъ Б҃ъ, з гли-ны; для́ то́го себѐ до Гончаря̀ прировныва́етъ Б҃гъ, мо́бячи до І҆ѣлтя́нѡвъ: Ꙗ҆́ко бре́ніе въ рꙋ́кꙋ скꙋде́льничꙋ, Та́кобы до́ме І҆и҃левъ въ рꙋ́кꙋ мою̀. Пе́ꙋегія т[е]о́е гли-ня́н[е]ое на́чиня, гды [коли] чл҃вкъ оу҆мира́[е́]е, а҆ле Бг҃ъ зно́вꙋ з т[е́і]ое́и гли́ны, і҆нш[е]ое на́чиня въ ѡ҆ста́нїй дн҃ь оу҆чи́нитъ, бо на то́й ча́съ вс[і]ѣ лю́д[е]іе вста́нꙋтъ з ме́ртвыхъ, и҆ перем[і]ѣня́тся, ве́длꙋгъ а҆п҃ла Павла: Все́же и҆зм[і]ѣ-ни́мся вско́рѣ, во мгнове́ніи ѻ҆́ка. Ѡ҆бѣ́цꙋю те́ды [тодї] Ла́скамъ ва́шимъ на тымъ Ка́занію показа́ти, я҆́къ лю́де з ме́ртвыхъ, вста́вши перем[і]ѣнятся, Хр҃та Б҃а прошꙋ̀ ѡ҆по́мочъ, Ла́скъ ва́шихъ ѡ҆ слꙋха́не. І да́лї . . . .

* *
*

АБЕТКА ПЕТРІВСЬКА.

Московська абетка склалась теж у основах Церковно-словянської; вона звецця Петрівською, бо склалась з-за Царя Петра, який підвів її під шталт ланський.

А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И
І	К	Л	М	Н	О	П	Р	С
Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ
Ы	Ь	Ѣ	Э	Ю	Я	Ѳ	Ѵ.	

а	б	в	г	д	е	ж	з	и	і
к	л	м	н	о	п	р	с	т	у
ф	х	ц	ч	ш	щ	ъ	ы	ь	ѣ
э	ю	я	ѳ	ѵ.					

а б в г д е ж з и і

к л м н о п р с т у

ф х ц ч ш щ ъ ы ь ѣ

э ю я ѳ ѵ.

Шо̂-б латвїш було̂ читати усе, повизначине цею Абеткою, треба заздалегид знати, шо̂:

[Е и Ѣ] вимовляюцця у словах як [є́].

[І и И] . . . . [ї].

[І] навїлш становицця перед: и, о, о, ю, и я, – тодї це склад вимовляїцця як: її́, їє́, їо̂, їю, и їя; – шо̂ начастїю бува на скїнчи слоу; а

[И] витримуїцця навїлш у середині, чи з початку слоу.

[Э] вигинаїцця як . . . . . . [є].

[Я] . . . . [я].

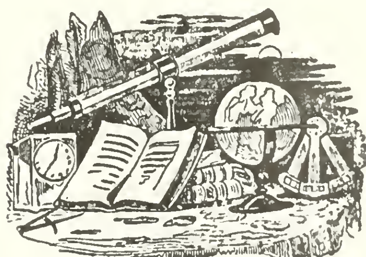
[Ѳ и Ф] . . . . [ф].

[Ъ] китримȣіцѧ на скінчи слоȣ, а інколи
і ȣ середниї по-перед [ѧ и ѣ]; — а

[Ь] — по ȣсѧкомȣ місці, де ґрека мѧкȣ зȣ-
пинкȣ.

Цѧ абетка ȣстаткована скрізь по Рȣссії і ȣ нас теж, з своєю Ново-Ȣрѧдною [Віжовою] мовою, на ѧкої виписані: Статки, Наказн, ȣсѧки Оȣдописі і ȣсе, ȣ-по-річ належного орȣдȣванѧ Краєм та людом.

Кінец.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 05 18 12 011 6